

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
(професор з науково-педагогічної роботи)

Конституційне право

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	усі
Спеціальність	усі
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	усі

Вид дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Завідувач кафедри правового регулювання економіки В.В. Сергієнко

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри правового регулювання економіки
Протокол № 1 від 27.08.2018 р.

Розробники:

Остапенко О.Г., к.ю.н., доц. кафедри правового регулювання економіки

Сергієнко В.В., к.ю.н., проф., завідувач кафедри правового регулювання економіки

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

Конституційне право України є провідною галуззю в системі національного права, становлення і формування якої почалося з процесом набуття Україною незалежності у 1991 році. Становлення Української держави вимагало кардинальних демократичних перетворень, пов'язаних із демократизацією суспільства. Становлення України як правової, соціальної, демократичної держави потребувало і потребує оптимізацію та прискорення процесів державотворення та правотворення. Підвищення ролі науки конституційного права зумовлено тим фактором, що для прогнозованості, керованості та ефективності зазначених процесів, вони повинні ґрунтуватись на наукових засадах науки конституційного права.

Засвоєння студентами вітчизняного конституційного досвіду, світових цінностей конституціоналізму, аналіз конституційної практики забезпечує формування у них демократичного світогляду.

Конституційні процеси і втілення положень конституційної реформи спрямовані на розв'язання найактуальніших проблем державотворення, становлення дієздатних інститутів громадянського суспільства, забезпечення прав людини і громадянина. Зміни у конституційному законодавстві зумовлюють відповідну новелізацію й інших галузей національного законодавства.

Дисципліна «Конституційне право України» належить до переліку базових навчальних дисциплін циклу професійної підготовки. Вона забезпечує особистий і професійний розвиток студента та спрямована на формування комплексу знань, що є необхідною складовою прийняття правильних управлінських рішень та захисту конституційних прав людини і громадянина, в тому числі у конституційному судочинстві.

Мета навчальної дисципліни:

Метою дисципліни є підготовка майбутніх фахівців у галузі конституційного права, опанування студентами теоретичних знань в галузі конституційного права, формування навичок використання чинних конституційно-правових норм; підвищення правової культури і правосвідомості, а також виховання у студентів правового мислення, подальше розширення і поглиблення світогляду, що є необхідним для практичної діяльності майбутніх спеціалістів.

Головні **завдання** навчальної дисципліни полягають у формуванні у студентів системи знань, а також отримання практичних навичок та уявлень, необхідних для здійснення професійної діяльності, засвоєння специфічної фахової термінології, формування професійно грамотної юридичної мови, як важливого компонента правової культури майбутнього фахівця, що дозволить на більш високому рівні в подальшому вивчати інші юридичні науки; розвиток логічного мислення, уміння аргументувати власну позицію, розвиток творчих нахилів студентів; вироблення елементарних навичок дослідницької діяльності; формування правосвідомості та правової культури, ознайомлення з порядком захисту конституційних прав, формування вмінь і навичок користування нормативно-правовими актами та

складання юридичних документів, зокрема, у сфері конституційного судочинства.

Предметом навчальної дисципліни є сукупність державно-правових і політико-правових відносин, пов'язаних з питаннями державного будівництва й організації державної влади в країні. В результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні

знати:

- поняття, місце і роль конституційного права у системі права України;
- основні етапи становлення конституційного права України;
- джерела і систему конституційного права України;
- основні засади суспільного і державного ладу України;
- поняття та зміст основ конституційного ладу України;
- конституційні форми безпосередньої демократії в Україні;
- конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні;
- основні положення і принципи організації державної влади в Україні;
- конституційно-правовий статус Верховної Ради України;
- конституційний статус Президента України;
- конституційно-правовий статус вищого, центральних і місцевих органів виконавчої влади в Україні;
- систему органів судової влади в Україні, основні принципи судоустрою і судочинства;
- територіальний устрій і систему місцевого самоврядування в Україні;

вміти:

- практично застосовувати норми Конституції України;
- давати усні та письмові пояснення з питань конституційного права;
- складати основні види документів, які впливають із застосування норм конституційного права;
- обґрунтовувати підстави і порядок реалізації громадянами передбачених Конституцією України прав і свобод.
- визначати перспективи розвитку нормативної бази, що регулює конституційно-правові відносини, а також напрямки здійснення конституційно-правової реформи в Україні.

Курс	1	
Семестр	2	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	32
	практичні	32
Самостійна робота		86
Форма підсумкового контролю	іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Правознавство	Адміністративне право
Основи римського приватного права	Міжнародне публічне право

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Аналізувати поняття, систему, предмет та методи конституційного права, формування навичок збору і аналізу інформації з джерел конституційного права.	Визначати поняття, особливості конституційного права, елементи та зміст конституційно-правових відносин, сутність конституційно-правових норм, інститутів та джерел конституційного права. Оцінювати значення конституційного права для розвитку національного законодавства та визначати роль Конституції як Основного Закону держави і суспільства.
Формувати здатність до визначення змісту та значущості основ конституційного ладу як інституту конституційного права.	Розуміння особливостей основ конституційного ладу України, аналіз норм Конституції, що регулюють цей інститут.
Здатність описувати правовий статус людини і громадянина, розрізняти статус іноземця та біженця.	Характеризувати зміст інституту правового статусу людини і громадянина: громадянство (в тому числі підстави набуття та припинення), основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина та їх гарантії. Визначати особливості правового статусу іноземця та біженця.
Здатність визначати форми безпосередньої та представницької демократії в Україні, види виборчих систем та принципи виборчого права; порядок проведення виборів та референдумів.	Аналізувати виборче законодавство та орієнтуватися у типах виборчих систем, що застосовуються в Україні, визначати процедуру проведення виборів та референдумів.
Здатність характеризувати статус політичних партій, громадських та релігійних організацій і засобів масової інформації.	Характеристика правового статусу політичних партій, громадських та релігійних організацій і засобів масової інформації та визначення їх ролі у громадянському суспільстві.
Розуміти принципи організації та функціонування, функції та компетенцію органів державної влади (законодавчих, виконавчих, судових).	Характеристика системи «стримувань і противаг» в діяльності органів державної влади. Вміти складати процесуальні документи у разі порушення прав суб'єкта господарювання та обирати спосіб

	захисту порушених прав.
Здатність визначати місце і роль місцевого самоврядування у громадянському суспільстві, розуміти його систему.	Визначення сутності, системи місцевого самоврядування в Україні.
Розуміти структуру адміністративно-територіального устрою України та перспективи його удосконалення.	Вміти визначати оптимальну модель адміністративно-територіального устрою України.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Конституційне-право – базова галузь національного законодавства

Тема 1. Конституційне право України як галузь права

Поняття, предмет і методи конституційного права України як галузі права. Місце конституційного права у правовій системі України. Система і джерела конституційного права України.

Конституційно-правові норми і конституційно-правові відносини.

Основні етапи становлення, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку конституційного права в Україні.

Тема 2. Конституція України як Основний Закон держави і суспільства

Поняття конституції. Види класифікацій конституції. Принципи, юридичні властивості та функції конституції.

Реалізація Конституції України. Внесення змін до Конституції України.

Структура, зміст, особливості та юридичне значення Конституції України.

Тема 3. Засади конституційного ладу в Україні

Поняття конституційного ладу. Основні засади конституційного ладу.

Механізм Української держави. Загальні засади побудови державних органів в Україні.

Громадянське суспільство: поняття та характерні риси. Конституційно-правові передумови становлення в Україні громадянського суспільства.

Тема 4. Конституційно-правовий статус людини і громадянина

Загальні засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні. Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права.

Поняття, зміст та принципи громадянства. Підстави набуття та припинення громадянства України. Особливості правового положення в Україні іноземних громадян та осіб без громадянства. Конституційно-правовий статус біженців.

Покоління прав людини. Основні права і свободи людини і громадянина в Україні. Система конституційних прав і свобод людини і громадянина. Гарантії конституційних прав і людини і громадянина. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.

Тема 5. Вибори та референдуми в Україні

Представницька і безпосередня демократія: поняття, характерні риси та особливості. Основні форми безпосередньої демократії.

Поняття виборчої системи і виборчого права. Загальна характеристика виборчої системи України та її принципи. Правова регламентація прядку організації та проведення виборів народних депутатів України.

Референдум як форма народного волевиявлення. Поняття і види референдумів. Всеукраїнський референдум. Місцеві референдуми.

Тема 6. Правовий статус політичних партій, громадських та релігійних організацій і засобів масової інформації

Громадські об'єднання у політичній системі України. Правовий статус політичних партій та громадських об'єднань.

Право людини на свободу світогляду і віросповідання. Правовий статус релігійних організацій, їх види. Принципи взаємовідносин держави і релігійних організацій.

Поняття інформації, її види та конституційно-правове регулювання. Правовий статус друкованих та аудіовізуальних засобів масової інформації. Взаємовідносини держави і друкованих ЗМІ в Україні.

Змістовий модуль 2.

Органи державної влади та місцеве самоврядування в Україні.

Територіальний устрій

Тема 7. Правовий статус Верховної Ради в Україні

Верховна Рада України (парламент) в механізмі державної влади. Функції та повноваження Верховної Ради України.

Склад та структура Верховної Ради України. Організаційно-правові засади діяльності Верховної Ради України.

Законодавчий процес.

Конституційно-правовий статус Рахункової палати.

Правовий статус народного депутата України.

Тема 8. Правовий статус Президента України

Президент України – глава Української держави. Місце та роль Президента у реалізації принципу “стримувань і противаг”.

Загальна характеристика порядку проведення виборів Президента України.

Повноваження Президента України. Акти Президента України.

Тема 9. Виконавча влада в Україні

Система органів виконавчої влади. Конституційно-правовий статус Уряду України – Кабінету Міністрів України (структура, порядок утворення, повноваження, основні форми і напрями діяльності, відповідальність уряду).

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади України: порядок формування, структура, компетенція, основні напрями і форми діяльності. Акти органів виконавчої влади.

Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади. Порядок формування, структура, повноваження, основні напрями і форми діяльності місцевих державних адміністрацій. Відповідальність місцевих органів виконавчої влади. Взаємодія місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування.

Тема 10. Конституційний статус органів суду і прокуратури

Поняття і природа судової влади. Судова система України.

Конституційний Суд як єдиний орган конституційної юрисдикції. Повноваження і порядок діяльності Конституційного Суду України.

Система судів загальної юрисдикції України (місцеві, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд України). Порядок утворення, структура та повноваження судів загальної юрисдикції. Участь народних засідателів та присяжних у здійсненні правосуддя.

Правовий статус суддів. Основні засади здійснення правосуддя.

Конституційно-правовий статус прокуратури (формування, структура, компетенція).

Тема 11. Територіальний устрій України

Територіальний устрій як категорія конституційного права. Поняття і форми територіального устрою. Автономія (поняття, види, характерні ознаки). Територіальна та національно-територіальна автономії. Автономія в унітарній державі.

Територія держави як об'єкт конституційно-правових відносин.

Принципи територіального устрою в Україні. Адміністративно-територіальний устрій України.

Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим.

Тема 12. Місцеве самоврядування

Місцеве самоврядування як конституційно-правовий інститут (поняття, сутність, основні теорії та сучасні моделі місцевого самоврядування). Європейська Хартія місцевого самоврядування.

Система та основні принципи місцевого самоврядування в Україні.

Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування (порядок утворення, структура, форми діяльності, компетенція). Депутат місцевої ради поняття та правовий статус. Сільський, селищний, міський голова. Повноваження районних і обласних рад. Голови районних та обласних рад. Служба в органах місцевого самоврядування: загальні положення.

Органи самоорганізації населення: поняття, види, порядок створення і повноваження.

Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування.

Гарантії місцевого самоврядування.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі контрольної роботи як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію та законодавство, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 3 практичних ситуацій (одне

стереотипне, одне діагностичне та одне евристичне завдання), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

5. Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля		Тижень	Лекційні заняття	Практичні заняття	Ситуаційні завдання	Перевірка есе	Презентація	Експрес-опитування	Письмова контрольна робота	Іспит	Усього
			0.5	0.5							
Змістовий модуль 1. Конституційне-право-базова галузь національного законодавства	Тема 1. Конституційне право України як галузь права	1 тиждень	0.5	0.5							1
	Тема 2. Конституція України як Основний Закон держави і суспільства	2 тиждень	0.5	0.5				1			2
	Тема 3. Засади конституційного ладу в Україні	3 тиждень	0.5	0.5				2			3
	Тема 4. Конституційно-правовий статус людини і громадянина	4 тиждень	0.5	0.5				2			3
	Тема 4. Конституційно-правовий статус людини і громадянина	5 тиждень	0.5	0.5	2						3
	Тема 5. Вибори та референдуми в Україні	6 тиждень	0.5	0.5	1			1			3
	Тема 6. Правовий статус політичних партій, громадських та релігійних організацій і засобів масової інформації	7 тиждень	0.5	0.5				2			3

	Тема 6. Правовий статус політичних партій, громадських та релігійних організацій і засобів масової інформації	8 тиждень	0.5	0.5			2		3		6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Органи державної влади та місцевого самоврядування в Україні. Територіальний	Тема 7. Правовий статус Верховної Ради в Україні	9 тиждень	0.5	0.5	1			1			3
	Тема 8. Правовий статус Президента України	10 тиждень	0.5	0.5	1			1			3
	Тема 9. Виконавча влада в Україні	11 тиждень	0.5	0.5				1			2
	Тема 9 Виконавча влада в Україні	12 тиждень	0.5	0.5	1						2
	Тема 10. Конституційний статус органів суду і прокуратури	13 тиждень	0.5	0.5			1	1			3
	Тема 11. Територіальний устрій України	14 тиждень	0.5	0.5	2						3
	Тема 12. Місцеве самоврядування	15 тиждень	0.5	0.5	1	10		1			13
	Тема 12. Місцеве самоврядування	16 тиждень	0.5	0.5	1		2		3		7
	Іспит									40	40
Усього			8	8	10	10	5	13	6	40	100

6. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

7. Рекомендована література

Основна Закони України:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Акт проголошення незалежності України. Прийнятий 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 38. – Ст. 502.
3. Віденська Конвенція про правонаступництво держав щодо державної власності, державних архівів і державних боргів. Прийнята 8 квітня 1978 р. // Комп'ютерна БД "Право".
4. Віденська Конвенція про правонаступництво держав щодо договорів. Прийнята 23 серпня 1978 р. // Комп'ютерна БД "Право".
5. Декларація прав національностей України. Прийнята 1 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 798.
6. Декларація про державний суверенітет України. Прийнята 16 липня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
7. Європейська Конвенція про громадянство. Прийнята 7 листопада 1997 р. // Комп'ютерна БД "Право".
8. Європейська Хартія Місцевого Самоврядування. Прийнята 15 жовтня 1985 р. // Віче. – 1993 – № 6. – С. 33-39.
9. Загальна декларація прав людини. Прийнята 10 грудня 1948 р. / М.Дженіс, Р.Кей, Е.Бредлі. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Пер. з англ. К.: "АртЕк", 1997. – 624 с.
10. Про дію міжнародних договорів на території України. Закон України від 10 грудня 1991 р. // ВВР України. – 1992. – № 10. – Ст. 137.
11. Про судоустрій і статус суддів. Закон України від 2 червня 2016 р. // ВВР України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.
12. Про місцеві вибори. Закон України від 14 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 37-38. – Ст. 366.
13. Про вибори народних депутатів України. Закон України від 17 листопада 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 10-11. – Ст. 73.
14. Про вибори Президента України. Закон України від 5 березня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 14. – Ст. 81.
15. Про державну службу. Закон України від 10 грудня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43.
16. Про звернення громадян. Закон України від 2 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
17. Про Конституційний Суд України. Закон України від 13 липня 2017 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 35. – Ст. 376.
18. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
19. Про місцеві державні адміністрації. Закон України від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.

20. Про громадські об'єднання. Закон України від 22 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1.
21. Про політичні партії в Україні. Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.
22. Про правовий статус іноземців. Закон України від 22 вересня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19-20. – Ст. 179.
23. Про прокуратуру. Закон України від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2-3 – Ст. 12.
24. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування. Закон України від 15 липня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 38. – Ст. 249.
25. Про свободу совісті та релігійні організації. Закон України від 23 квітня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – Ст. 283.
26. Про службу в органах місцевого самоврядування. Закон України від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.
27. Про статус депутатів місцевих рад. Закон України від 11 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 40. – Ст. 290.
28. Про статус народного депутата України. Закон України від 17 листопада 1992 р. у редакції Закону від 22 березня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 42. – Ст. 212.
29. Про комітети Верховної Ради України. Закон України від 4 квітня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 19. – Ст. 134.
30. Про інформацію. Закон України від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
31. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні від 16 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.
32. Про доступ до публічної інформації. Закон України від 13 січня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
33. Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України від 5 лютого 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 91.

Підзаконні нормативно-правові акти України

34. Про загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади. Указ Президента України від 12 березня 1996 р. // Урядовий кур'єр. – 1996. – 28 березня. – № 58-59.
35. Про зміни оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади. Указ Президента України від 9 грудня 2010 р. // Урядовий кур'єр. – 2010. – 14 грудня. – № 234.
36. Про проголошення незалежності України. Постанова Верховної Ради УРСР від 24 серпня 1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 38. – Ст. 502.
37. Про визначення питань, що належать до компетенції Першого віце-прем'єр-міністра України та віце-прем'єр-міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

Додаткова:

38. Актульні проблеми конституційного права України: підручник / за заг. ред. проф. Олійника А.Ю. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 554 с.

39. Веніславський Ф.В. Конституційне право України в схемах і таблицях [Текст] : навч. посіб. для студентів юрид. вузів та ф-тів / Ф. В. Веніславський ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2014. – 374 с.

40. Демків Р. Я. Конституційне право України. Курс лекцій. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 332 с.

41. Конституційне право України [Текст] : підручник / [Алмаші І. М. та ін.] ; Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Юрид. ф-т, Каф. конституц. права та порівнял. правознавства. – 8-е вид., перероб. та допов. – Ужгород : Гельветика, 2016. – 474 с.

42. Конституційне право України: Підручник / за заг. ред. В. Л. Федоренка. – 4-е вид., перероб. і доопр.; передмова проф. В. М. Шаповала. – К.: 2012. –727 с.

43. Крусян А.Р. Конституційне право України [Текст] : навч.-метод. посіб. / А. Р. Крусян ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», Каф. конституц. права. – Одеса : Фенікс, 2015. – 134 с.

44. Погорілко В. Ф. Конституційне право України: [Підручник] / В. Ф.Погорілко, В. Л.Федоренко / за заг. ред. В. Л. Федоренка. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2010. – 432 с.

45. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: наич. посіб. / О.В.Совгиря, Н.Г.Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.

46. Шаптала Н. К. Конституційне право України: [навч. посіб.] / Н. К. Шаптала, Г. В. Задорожня – Запоріжжя: Дике Поле, 2012. – 479 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

47. Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Х.: Право, 2008. – 416 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uristinfo.net/2010-12-18-14-34-28/269-konstitutsijne-pravo-ukrayini-kolisnik-barabash.html>

48. <http://www.pravo.org.ua> Центр політико-правових реформ

49. <http://www.president.gov.ua/> Президент України. Офіційний сайт

50. <http://zakon4.rada.gov.ua/> Верховна Рада України. Офіційний сайт (законодавство)

51. <http://www.kmu.gov.ua> Кабінет міністрів України. Офіційний сайт